

Рабійчук Сергій Олександрович

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки
Хмельницького національного університету, Хмельницький, Україна

E-mail: ser.rabiychuk@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3948-0083>

Волонтерство як феномен української свідомості (від допомоги індивідуальної до загальнонаціональної)

У статті розглянуто деякі аспекти волонтерства як феномену української свідомості (від допомоги індивідуальної до загальнонаціональної). Встановлено, що сьогодні це абсолютно унікальне явище українського суспільства. Визначено, що саме зараз волонтерська діяльність в Україні набирає все більше обертів. Це пов'язано з повномасштабним вторгненням РФ та відсутністю чіткої скоординованої системи державних органів соціального спрямування. З'ясовано, що люди створили ефективну добровільну систему волонтерських організацій, окремих волонтерів, громадських організацій, благодійних фондів, яка взяла на себе відповідальність у питанні вирішення суспільних та військових проблем. Метою статті є аналіз становлення волонтерства як феномену української свідомості – від допомоги індивідуальної до загальнонаціональної. Застосованими методами дослідження є такі: аналіз (інтерпретація літературних джерел з метою виявлення їх суті, головної мети), порівняння (дозволяє встановити спільні і відмінні ознаки між об'єктами, процесами, явищами), узагальнення (дозволяє установити в процесах спільні властивості). Відмічено, що волонтерська діяльність з'являється як реакція на запит суспільства розв'язати нагальні проблемні питання та водночас сприяє задоволенню потреб кожного окремого волонтера. Доведено, що вся волонтерська діяльність ґрунтується на принципі добровільності – безкорисної суспільно важливої діяльності. Обґрунтовано, що волонтерство притаманне демократичним, високорозвиненим суспільствам. Саме для таких громадян стало надважливим питання самореалізації та самовдосконалення через суспільно корисну працю. Встановлено, що волонтером може стати будь-хто – і громадяни України, і особи без громадянства, а також громадяни інших країн, які мають законну підставу знаходитися в Україні. Суттєвим тут є те, що особи без громадянства та іноземці мають право здійснювати волонтерську діяльність тільки через залучення до офіційних волонтерських організацій. Відмічено, що волонтерська діяльність сьогодні набирає обертів та прагне бути системною, розширювати команду фахівців. Необхідна ефективна робота і підтримка юристів, бухгалтерів, маркетологів, програмістів, діловодів, піарників та інших.

Ключові слова: волонтерство, волонтерська діяльність, волонтерський рух, волонтерські організації, благодійність.

Вступ. Без перебільшення можна сказати, що волонтерство, волонтерська діяльність, волонтерський рух набрав своїх максимальних обертів та значення після Революції Гідності 2014 року. Сьогодні про це абсолютно унікальне явище українського суспільства захоплено говорить весь світ. Після анексії Криму та початку війни на Донбасі країна об'єдналася, створила ефективну добровільну систему волонтерських організацій, окремих волонтерів, громадських організацій, благодійних фондів, яка взяла на себе відповідальність у питанні вирішення суспільних та військових проблем.

2014 рік започаткував тісну взаємодію волонтерів та Міністерства оборони України, саме тоді була створена Рада волонтерів. Її учасники були допущені до майнового, медичного та харчового забезпечення. Саме тоді волонтери довели свою професійність порівняно зі старими кадрами, в яких переважало інше бачення розв'язання нагальних проблем – неефективне і застаріле (Уманська, 2024; Жужа, 2015).

Подолати соціально-економічні негаразди та зміцнити соціальну побудову суспільства можливо лише за активної участі волонтерів. Волонтерська діяльність спричиняє цінні соціальні наслідки, які є важливими для суспільства. Ідеться про об'єднане суспільство, міцні соціальні зв'язки, громадянську активність, реалізацію соціальних благ і послуг тощо.

Уся волонтерська діяльність ґрунтується на принципі добровільності, тобто на безкорисній суспільно важливій діяльності. Волонтерство притаманне демократичним, високорозвиненим суспільствам. Саме для таких громадян стало надважливим питання самореалізації та самовдосконалення через суспільно корисну працю. Як раз зараз на цьому шляху знаходиться Україна. Наше завдання – усіляко цьому сприяти.

Проблему волонтерства та волонтерської діяльності досліджували такі науковці, як О. Безпалько, Р. Вайнола, С. Елліс, А. Капська, Р. Кроу та інші. Іноземні аспекти волонтерської діяльності розкриті у працях закордонних науковців, таких як К. Ебнер, К. Фокс, О. Холмз та ін.

Мета та завдання дослідження. Мета роботи – проаналізувати становлення волонтерства як феномену української свідомості – від допомоги індивідуальної до загальнонаціональної. Поставлені завдання передбачають дослідження: 1) передумов становлення волонтерської діяльності в Україні; 2) змісту волонтерської діяльності; 3) законодавчо-правового аспекту волонтерської діяльності в Україні; 4) поняття «волонтер», його прав та обов'язків; 5) структури та особливостей діяльності волонтерських організацій.

Матеріали та методи дослідження: аналіз (інтерпретація літературних джерел з метою виявлення їх суті, головної мети), порівняння (дозволяє встановити спільні і відмінні ознаки між об'єктами, процесами, явищами), узагальнення (дозволяє установити в процесах спільні властивості).

Результати дослідження. Саме зараз волонтерська діяльність в Україні набирає все більше обертів. Це пов'язано з повномасштабним вторгненням РФ та відсутністю чіткої скоординованої системи державних органів соціального спрямування. Волонтерство починає свій шлях у 1992 році зі служби «Телефон довіри», в якій всі працівники були волонтерами. Після цього з'являються громадські організації, які залучають до своєї роботи волонтерів для реалізації соціальних проєктів з різними вразливими категоріями людей (Харченко, 2008).

Вразливим та болючим питанням залишається чітка організація волонтерської діяльності, законодавча та нормативно-правова регламентація, визначення її ролі та місця в системі соціальної політики держави та всезагальна підтримка державною владою (Бриндіков, 2016: 25).

Принцип добровільності сприяє реалізації громадянської позиції волонтера, що формує суспільну свідомість. Діяльність волонтерів не вимірюється матеріальними благами, вони все роблять безкоштовно. Єдине, що для них важливо, – це звітування перед собою: «Що особисто я зробив корисного? Що я зробив для перемоги?» (Матяш, 2017).

Окрім цього, важливе місце посідає система ціннісних орієнтацій волонтера, яка формує основні мотиви його діяльності, пов'язані з почуттями, емоціями, інтересами, бажаннями тощо. Ціннісні орієнтації волонтера формують ставлення до себе, до суспільства, до середовища. Ціннісні орієнтації сприяють вибору референтної групи, місця людини в суспільстві, формують вибіркове ставлення до матеріально-духовних благ тощо. Якщо існує проблема зі сформованістю ціннісних орієнтацій, то це формує внутрішні протиріччя, конфліктні ситуації, що призводить до життєвої невизначеності, небажання працювати та робити щось корисне на благо суспільства (Романовська, 2013: 78).

Соціальна сутність волонтерської діяльності полягає в засвоєнні знань та соціальних норм, формуванні стійкого соціального досвіду, а також оволодінні сучасними технологіями і формами волонтерської діяльності. Педагогічна сутність волонтерської діяльності полягає у розвитку та формуванні цінностей, психологічних якостей, мотивації тощо. Перевагами волонтерства є: добровільність, а отже, наявність стійкої мотивації; соціальне порівняння з роботою інших волонтерів; вільний вибір видів волонтерської діяльності, при цьому можливість зайняти там своє місце та стати спеціалістом; самостійність за умови індивідуальної волонтерської діяльності, робота на свій розсуд з максимальним практичним ефектом (Романовська, 2013: 79).

Волонтерська діяльність з'являється як реакція на запит суспільства розв'язати нагальні проблемні питання та водночас сприяє задоволенню потреб кожного окремого волонтера (Ващенко, Трубнікова, 2011: 100).

Волонтерська діяльність в Україні має свої характерні *особливості*, які відрізняють її від інших:

- незалежність та ініціативність волонтерів і волонтерських організацій;
- набуття волонтерською діяльністю свого місця в системі організацій, що впливають на суспільні процеси;
- становлення багатьох волонтерів як справжніх, відданих своїй справі патріотів;
- становлення волонтерської діяльності як результат неспроможності держави забезпечити функціонування багатьох напрямів та сфер суспільного життя тощо.

Як і будь-який вид діяльності, волонтерство має свої нагальні *проблеми*, які свідомі люди намагаються вирішити на благо іншим. Ідеться про:

- зменшення фінансових надходжень;
- діяльність людей, які видають себе за волонтерів, а в підсумку маємо крадіжки допомоги та негативний вплив на імідж волонтерства;
- нерозвинена координація серед волонтерів у питанні поділу обов'язків;
- відсутність повного контролю за шляхом допомоги;
- емоційне вигорання волонтерів;
- погану взаємодію волонтерів та суспільства;
- безпеку волонтерів;
- недопрацьовану законодавчу і нормативно-правову базу діяльності волонтерів та волонтерських організацій тощо (Уманська, 2024).

З огляду на викладені вище проблеми волонтерської діяльності, а також тему нашого дослідження нами проаналізовано основні засади, принципи, напрями волонтерської діяльності, а також права та обов'язки волонтерів, які викладені в статтях Закону України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 року №3236-VI зі змінами та доповненнями (з останньою редакцією від 01.01.2024 року).

Відповідно до статті 1 згаданого Закону волонтерська діяльність визначається як «добровільна, соціально спрямована та неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги», вона є «формою благодійної діяльності», а волонтерська допомога є «роботою чи послугою, що безкоштовно виконується і надається безпосередньо волонтерами». Таким чином, можна зробити висновок, що означені визначення вміщують в себе всю повноту змісту та дають чітке розуміння того, що є волонтерською діяльністю та волонтерською допомогою (Закон України «Про волонтерську діяльність», 2011).

Будь-яка соціально важлива діяльність ґрунтується на принципах. Волонтерська діяльність не є виключенням, тому вона ґрунтується на загально прийнятих *принципах* законності, гуманності, рівності, добровільності, безоплатності, неприбутковості. Як ми бачимо, дані принципи є фундаментальними, першопочатковими, саме вони відображають значущість і правильне функціонування волонтерської діяльності. При цьому в їх основі лежить людяність – «риса характеру особистості, що означає діяльне співпереживання відносно істот свого та інших видів» (Закон України «Про волонтерську діяльність», 2011; Енциклопедія сучасної України, 2024).

Волонтерська діяльність охоплює велику кількість напрямів, які відіграють соціально значущу роль. Такі напрями ілюструють значення волонтерства у житті суспільства:

- волонтерська допомога соціально незахищеним верствам населення, що перебувають у складних життєвих обставинах та які потребують соціальної реабілітації;
- догляд за хворими, самотніми, людьми похилого віку та іншими, які через свої особливості потребують сторонньої допомоги;
- надання волонтерської допомоги громадянам, які постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій, воєнного стану, стримування збройної агресії РФ, забезпечення оборони України, соціальних конфліктів, зокрема біженцям, внутрішньо переміщеним особам та іншим;
- волонтерська допомога особам, які обмежені в реалізації своїх прав та інтересів внаслідок наявності вад здоров'я (фізичних та ін.);
- організація і проведення заходів, що пов'язані з охороною навколишнього середовища, збереженням культурно-історичної спадщини тощо;
- сприяння проведенню національних і міжнародних спортивних та культурних тощо заходів;
- надання волонтерської допомоги у подоланні наслідків надзвичайних ситуацій (техногенних або природних);
- волонтерська допомога ЗСУ та військовим формуванням, правоохоронним органам, державним органам під час надзвичайних ситуацій, воєнного стану тощо, здійснення заходів, спрямованих на забезпечення національної безпеки тощо;
- надання волонтерської допомоги для подолання негативних наслідків бойових дій, збройних конфліктів, окупації тощо;
- волонтерська допомога для подолання наслідків збройної агресії проти України та подальшого її відновлення і розвитку, а також особам або сім'ям, які зазнали цього негативного впливу;
- надання волонтерської допомоги особам, які постраждали внаслідок епідемій та хвороб;
- волонтерська допомога, спрямована на поміч тваринам (Закон України «Про волонтерську діяльність», 2011).

Актуальним нововведенням є прийняття на законодавчому рівні поправки, яка регулює питання надання волонтерської допомоги в онлайн-режимі. Це розширює можливості та створює умови для надання допомоги більшій кількості нужденних.

Гарантом дотримання прав і свобод, інтересів волонтерів та отримувачів волонтерської допомоги в цілому виступає держава Україна в особі державних та місцевих органів влади. Державні органи влади в особі їх співробітників зобов'язані надавати підтримку та заохочувати усі прояви волонтерської діяльності.

Розкриваючи суть поняття «волонтерська діяльність», доцільно визначити поняття «волонтер», а також проаналізувати його права та обов'язки. Таким чином, відповідно до статті 7 волонтером є «фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги» (Закон України «Про волонтерську діяльність», 2011). З визначення стає зрозумілим, що принцип добровільності є основним для даної категорії людей.

Волонтером може стати будь-хто – і громадяни України, і особи без громадянства, а також громадяни інших країн, які мають законну підставу знаходитися в Україні. Суттєвим тут є те, що особи без громадянства та іноземці мають право здійснювати волонтерську діяльність тільки через залучення до офіційних волонтерських організацій.

У своїй індивідуальній практичній діяльності волонтер повинен довести до відома отримувача волонтерської допомоги, що він працює сам та не є членом волонтерських організацій.

Допомагаючи людям, волонтер має *право* на:

- належну волонтерську діяльність, отримання про неї точної інформації;
- відповідні засоби захисту та спеціальне обладнання;
- компенсацію витрат, що пов'язані з волонтерською діяльністю.

Волонтерські обов'язки включають:

- сумлінне та вчасне виконання волонтерської діяльності;
- піклування про стан свого здоров'я, систематичне проходження медичного огляду;
- підвищення своїх професійних навичок як волонтера;
- невчинення протиправних дій, які можуть негативно вплинути на імідж волонтерів та волонтерських організацій;
- «дотримання правового режиму інформації з обмеженим доступом» тощо (Закон України «Про волонтерську діяльність», 2011).

Як правило, волонтери обирають декілька напрямів для своєї діяльності, які відповідають їх внутрішнім переконанням, інтересам, розумінню гуманності тощо. Війна в нашій країні сприяла тому, що надзвичайно швидко налагодилась взаємодія, логістика, інформаційна підтримка, закупівлі, дієвий механізм поставок тощо. У третій рік повномасштабної війни волонтерська діяльність стала суспільною, пронизавши усі верстви населення.

Сьогоднішні реалії демонструють тенденцію до появи нових типів волонтерів, для яких:

- це є основним місцем роботи (робота над суспільними проектами тощо);
- це можливість створити нові соціально корисні проекти;
- це тимчасове заняття, вони за власним бажанням час від часу беруть участь у різних проектах;
- це можливість отримати винагороду від органів влади (Бриндіков, 2016: 28).

Загалом волонтерські організації можна поділити на офіційні (zareєстровані) та неофіційні (волонтери, які діють від власного імені). Офіційні організації ведуть постійну звітність, мають документи, які засвідчують їх діяльність. Неофіційні виступають добровільно та за власної ініціативи. Джерелом їх фінансування є звичайні люди, які надають матеріальну допомогу. Знайти волонтерів просто – на сторінках соціальних мереж.

Волонтери стали універсальними помічниками, які в змозі вирішувати нагальні *проблемні питання*, до них відносяться такі: забезпечення ЗСУ технікою, військовою амуніцією, засобами гігієни, технічним приладдям тощо; соціально-психологічна, медична та фізична реабілітація військовослужбовців та членів їх родин; робота медичних бригад в зоні бойових дій, перша допомога тим, хто зазнав поранення; допомога з евакуації та подальший супровід внутрішніх переселенців; донорство; пошук загиблих, їх ідентифікація; порятунок із зони бойових дій тварин тощо (Колесник, 2024).

Для тих людей, які бажають допомагати, існують певні правила щодо того, з чого варто починати. Слід визначитися з власними ресурсами та можливостями (наявність автомобіля, вільної квартири або кімнати, вільного часу, великої кількості знайомих, знання іноземної мови, технічні навички, вміння працювати на комп'ютері та з електронними пристроями – фотоапаратом, відеокамерою тощо, а також комунікативних навичок тощо). Виходячи з цього, допомога, яку ви можете надати, зводиться до благодійних внесків, надання певних речей, одягу, надання власних послуг; донорства, безпосередньої діяльності (плетіння сіток, готування їжі тощо), ІТ-допомоги, закупівельної роботи, координації певних процесів тощо.

Волонтерська діяльність сьогодні набирає обертів та прагне бути системною. Волонтери прагнуть до розширення команди фахівців, ефективної роботи і підтримки юристів, бухгалтерів, маркетологів, програмістів, діловодів, піарників та інших спеціалістів (Колесник, 2024).

За час війни люди виробили свою власну систему надання допомоги, яка має такі основні *правила*: допомагаю тим, кого знаю, на конкретні цілі. В якості прикладу можна назвати такі організації: «Повернись живим», «Благодійний фонд Сергія Притули», «Друк армія» та ін.

В якості конкретного прикладу волонтерства нами проаналізовані та представлені основні аспекти роботи декількох волонтерських організацій, які зараз активно працюють у сфері волонтерської діяльності. Це «Українська волонтерська служба» та «Повернись живим». «Українська волонтерська служба» була заснована у 2017 році і ставить собі за мету розвиток культури волонтерства та взаємодопомоги в Україні. Початок російсько-української війни змусив організацію створювати додаткові можливості для розвитку волонтерського руху, а також надавати різнобічну допомогу усім, хто її потребує.

Засновники організації вбачають у волонтерстві потенціал для зміни країни з середини, в якій усі громадяни можуть нарівні брати участь у вирішенні соціальних проблем. Волонтерство докладає максимум зусиль для перемоги та післявоєнної відбудови.

Виходячи з цього, організація підтримує, навчає та об'єднує волонтерів з організаціями, яким необхідна допомога у реалізації своєї діяльності. Візією організації є прагнення створити Україну, в якій кожна людина буде в змозі реалізувати себе в допомозі іншим незалежно від статі, віку, статусу, культурного та етнічного походження.

Діяльність «Української волонтерської служби» ґрунтується на таких *цінностях*, як:

- любов. Волонтерство функціонує на основі спільних цінностей та світоглядів. Допомагаючи іншим, людина (волонтер) віддає частину своєї любові та тепла;
- свобода. Вибір волонтерської діяльності є вільним, при цьому важливою є свобода кожної людини, що дає можливість знайти свій шлях та займатися діяльністю, яка подобається;
- розвиток. Добрі вчинки, які здійснює волонтер, є джерелом саморозвитку, професійного зростання, умовою для розкриття власного потенціалу;
- відповідальність за результат діяльності, вирішення проблем, власні дії та їх результати;
- любов до України, прагнення зробити її більш кращою, вільною, а громадян свідомими та активними (Місія та історія Української волонтерської служби, 2024).

«Повернись живим» – це благодійний фонд компетентної допомоги армії, а також громадська організація, яка проводить аналітику сфери безпеки та оборони, займається реабілітацією військовослужбовців через різноманітні спортивні змагання. Заснований фонд був у 2014 році, з того часу його головною метою є постійне покращення Сил оборони, збереження життів військових та системна протидія ворогу.

Для досягнення даної мети фонд постійно закуповує військово-обладнання та амуніцію, вони перші отримали дозвіл для закупівлі та імпорту товарів військового та подвійного призначення (військова техніка та зброя). Зусиллями фонду була здійснена підготовка 10 тисяч висококваліфікованих військових фахівців (снайпери, сапери, оператори БПЛА, інструктори з тактичної медицини та інші).

У 2017 році була заснована громадська організація «Повернись живим!», яка займається розробкою спортивних проєктів для реабілітації учасників бойових дій. Окрім цього, організація працює над такими проєктами, як «Узагальнення та оцінка досвіду застосування Сил територіальної оборони в 2022 році», «Нема альтернатив: повноцінне членство України в НАТО – це єдина дієва гарантія безпеки» та ін. Громадська організація є співорганізатором Міжнародного ветеранського форуму тощо (Про «Повернись живим», 2024).

Обговорення результатів. У процесі дослідження теми ми досить ґрунтовно проаналізували поставлені завдання і зрозуміли, що волонтерство на сучасному етапі стало справжнім феноменом, об'єднавши довкола себе велику кількість людей та забезпечивши допомогою наших захисників. Волонтерська діяльність сприяє розвитку таких професійних навичок: визначати мету, планувати її етапи; здійснювати постійний моніторинг та корекцію; налагоджувати дружні та ділові стосунки з благодійними організаціями тощо. Волонтерство сприяє вихованню, соціалізації, саморозвитку, взаємодії, самореалізації тощо.

Висновки. Викладений матеріал дозволяє зробити такі висновки: 1) досліджено передумови становлення волонтерської діяльності в Україні; 2) проаналізовано зміст волонтерської діяльності. В умовах складних реалій життя волонтерська діяльність в Україні стала проявом сформованого демократичного громадянського суспільства; 3) опрацьовано законодавчо-правовий аспект волонтерської діяльності в Україні, а саме статті Закону України «Про волонтерську діяльність» від 19.04.2011 року. В умовах децентралізації влади волонтерство успішно доповнює функціонування державних органів та місцевого самоврядування, посилює стабілізацію і здійснює регулювання суспільних відносин; 4) проаналізовано поняття «волонтер», його права та обов'язки. Волонтерство стало популярним трендом, що сприяє залученню до нього нових суспільно свідомих громадян на місцевому та державному рівні; 5) визначено структуру та особливості діяльності волонтерських організацій.

Література

Беспалова К.О. Мотиваційні аспекти волонтерства: досвід західних країн. Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Серія «Політологія. Соціологія. Право». 2012. № 3. С. 67–71.

Бриндіков Ю.Л. Волонтерство як елемент соціальної роботи. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія «Соціально-педагогічна»*. 2016. Вип. 27. С. 23–32.

Ващенко І.В., Трубнікова О.А. Волонтерство як соціально-психологічна умова реалізації проєктів розвитку локальної спільноти. *Вісник Національного університету оборони України*. 2011. Вип. 5 (24) С. 99–105.

Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17/sp:dark?dark=0#Text>. (дата звернення: 20.03.2024).

Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article59921>.

Жужа Л.О. Волонтерство АТО як політичний інститут: сутність та вплив на громадянське суспільство України. *Сучасне суспільство*. 2015. Вип. 1 (1). С. 38–49.

Колесник О. Волонтерські організації, які зараз працюють в Україні. URL: <https://finance.ua/ua/saving/volonterskie-organizacii-v-ukraine> (дата звернення: 22.03.2024).

Матяш М. Українське волонтерство – явище унікальне. Йому завдячуємо суверенітетом. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdacuemo-suverenitetom.html> (дата звернення: 24.03.2024).

Місія та історія Української волонтерської служби. URL: <https://volunteer.country/about-us/misiia-ta-istoriia> (дата звернення: 24.03.2024).

Про «Повернись живим». URL: <https://savelife.in.ua/about-foundation/> (дата звернення: 25.03.2024).

Романовська Л.І. Волонтерство як засіб професійної соціалізації майбутніх соціальних працівників. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Серія «Педагогіка»*. 2013. № 1. С. 77–82.

Уманська О. Волонтерство в Україні. URL: <https://uwcfoundation.com/ua/blagotvoritelnost-v-ukraine/volonterstvo-v-ukraini>. (дата звернення: 25.03.2024).

Харченко С.Я., Песоцька О.П., Кратінова В.О. Історія, теорія та практика волонтерського руху в Україні. Луганськ, 2008. 319 с.

Volunteering as a phenomenon of Ukrainian consciousness (from individual to general national assistance)

Rabiichuk Serhii

*PhD in Pedagogy (Candidate of Pedagogical Sciences),
Associate Professor at the Department of Social Work and Social Pedagogy
Khmelnitsky National University, Khmelnytsky, Ukraine*

The article examines some aspects of volunteering as a phenomenon of Ukrainian consciousness (from individual to national assistance). It has been established that today this is an absolutely unique phenomenon of Ukrainian society. It was found that people created an effective voluntary system of volunteer organizations, individual volunteers, public organizations, charitable foundations, which took responsibility for solving social and military problems. The purpose of the article is to analyze the evolution of volunteerism as a phenomenon of Ukrainian consciousness from individual help to national help. The applied research methods are: analysis (interpretation of literary sources in order to identify their essence, main purpose), comparison (allows to establish common and distinctive features between objects, processes, phenomena), generalization (allows to establish common properties in processes). It has been proven that all volunteer activities are based on the principle of voluntariness – a useless socially important activity. It is substantiated that volunteerism is characteristic of democratic, highly developed societies, and for such citizens the issue of self-realization and self-improvement through socially useful work has become more important. It was established that the principle of voluntariness contributes to the realization of the volunteer's civic position, which in turn forms social consciousness. It has been established that volunteer activity in Ukraine has its own characteristics that distinguish it from others: independence and initiative of volunteers and volunteer organizations; acquisition by volunteer activity of its place in the system of organizations exerting influence on social processes; formation of many volunteers as true, dedicated patriots; the formation of volunteer activity, as a result of the state's inability to ensure the functioning of many directions and spheres of public life, etc.

Keywords: *volunteering, volunteer activity, volunteer movement, volunteer organizations, charity.*

References

- Biespalova, K.O. (2012). Motyvatsiini aspekty volonterstva: dosvid zakhidnykh krain [Motivational aspects of volunteering: the experience of Western countries]. *Visn. Nats. tekhn. un-tu Ukrainy «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo – Herald National technical KPI University of Ukraine. Politology. Sociology. Right*, 3, 67–71. [in Ukrainian].
- Bryndikov, Yu.L. (2016). Volonterstvo yak element sotsialnoi roboty [Volunteering as an element of social work]. *Zb. nauk. pr. Kamianets-Podil. nats. un-tu im. Ivana Ohienka. Serii : Sotsialno-pedahohichna – Coll. of science Kamianets-Podil Ave. national University named after Ivan Ohienko. Series: Social and pedagogical*, 27, 23–32. [in Ukrainian].
- Vashchenko, I.V., & Trubnikova, O.A. (2011). Volonterstvo yak sotsialno-psykhologichna umova realizatsii proektiv rozvytku lokalnoi spilnoty [Volunteering as a socio-psychological condition for the implementation of local community development projects]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy – Bulletin of the National Defense University of Ukraine*, 5 (24), 99–105. [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy Pro volontersku diialnist : vid 19.04.2011 r. №3236-VI. [Law of Ukraine On Volunteering dated April 19, 2011 No. 3236-VI]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17/sp:dark?dark=0#Text>. [in Ukrainian].
- Encyklopediia suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of modern Ukraine]. *esu.com.ua*. Retrieved from <https://esu.com.ua/article59921> [in Ukrainian].
- Zhuzha, L.O. (2015). Volonterstvo ATO yak politychnyi instytut: sutnist ta vplyv na hromadianske suspilstvo Ukrainy [ATO volunteering as a political institution: essence and impact on the civil society of Ukraine]. *Suchasne susp-vo – Modern society*, 1 (1), 38–49. [in Ukrainian].
- Kolesnyk O. Volonterski orhanizatsii, yaki zaraz pratsiuut v Ukraini [Volunteer organizations currently working in Ukraine]. *finance.ua/ua/saving/volonterskie-organizacii-v-ukraine*. Retrieved from <https://finance.ua/ua/saving/volonterskie-organizacii-v-ukraine> [in Ukrainian].
- Matiash, M. Ukrainske volonterstvo – yavyshe unikalne. Yomu zavdiachuiemo suverenitetom [Ukrainian volunteering is a unique phenomenon. We owe him our sovereignty]. *www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdachuemo-suverenitetom.html*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2324579-ukrainske-volonterstvo-avise-unikalne-jomu-zavdachuemo-suverenitetom.html>. [in Ukrainian].
- Misiia ta istoriia Ukrainskoi volonterskoi sluzhby [The mission and history of the Ukrainian Volunteer Service]. *volunteer.country/about-us/misiia-ta-istoriia*. Retrieved from <https://volunteer.country/about-us/misiia-ta-istoriia> [in Ukrainian].
- Pro “Povernys zhyvym” [About “Come Back Alive”]. *savelife.in.ua/about-foundation*. Retrieved from <https://savelife.in.ua/about-foundation/>. [in Ukrainian].
- Romanovska, L. I. (2013). Volonterstvo yak zasib profesiinoi sotsializatsii maibutnykh sotsialnykh pratsivnykiv [Volunteering as a means of professional socialization of future social workers]. *Nauk. zap. [Ternop. nats. ped. un-tu im. Volodymyra Hnatiuka]. Serii : Pedahohika – Science zap [Ternop. national ped. University named after Volodymyr Hnatiuk]. Series: Pedagogy*, 1, 77–82. [in Ukrainian].
- Umanska, O. Volonterstvo v Ukraini [Volunteering in Ukraine]. *uwcfoundation.com/ua/blagotvoritelnost-v-ukraine/volonterstvo-v-ukraini*. Retrieved from <https://uwcfoundation.com/ua/blagotvoritelnost-v-ukraine/volonterstvo-v-ukraini>. [in Ukrainian].
- Kharchenko, S. Ya., Pesotska, O. P., & Kratinova, V. O. (2008). *Istoriia, teoriia ta praktyka volonterskoho rukhu v Ukraini. [History, theory and practice of the volunteer movement in Ukraine]*. Luhansk: DZ “Luhansk. nats. un-t im. T. Shevchenka”, N.-d. tsentr probl. sots. pedahohiky ta sots. roboty APN Ukrainy i Luhansk. nats. un-tu im. T. Shevchenka [in Ukrainian].

Accepted: March 23, 2024